

Nr 28.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till täckdikningsförsök m. m.

(1:a avd.)

I en till riksdagen den 31 januari 1947 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 40, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att till Täckdikningsförsök m. m. å riksstaten för budgetåret 1947/48 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 250 000 kronor.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 juni 1946 tillkallades samma dag såsom sakkunniga för att i enlighet med i statsrådsprotokollet angivna riktlinjer verkställa utredning och avgiva förslag till planläggning av försök m. m. rörande täckdikning byråchefen i lantbruksstyrelsen J. M. Hägglund, tillika ordförande, agronomie doktorn Y. H. Gustafsson, lantbruksingenjören S. G. V. Hallin, föreståndaren för Lanna försöksgård, agronomen O. T. Perman samt professorn B. R. M. Torssell. De sakkunniga, som antagit benämningen 1946 års kommitté för planläggning av täckdikningsförsök, ha med skrivelse den 30 november 1946 avlämnat utredning med förslag angående planläggningen av försök m. m. rörande täckdikning. Över förslaget ha yttranden avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen, lantbruksakademien, lantbrukshögskolan, jordbrukets forskningsråd, 1945 års jordbruksförsöksutredning och samtliga hushållningssällskaps förvaltningsutskott. Vid utlåtantandet från högskolestyrelsen fanns fogat ett särskilt yttrande från professorerna K. G. U. Sundelin och T. A. G. Torstensson samt ingenjören N. H. Berglund.

Föredraganden, statsrådet Sträng, har — efter redogörelse för kommitténs förslag samt däröver avgivna yttranden — anfört och föreslagit följande i ärendet:

»Såsom av det anförda framgår förefinnes för närvarande för landets jordbruk ett mycket betydande behov av täckdikning. Av de vid 1944 års jordbruksräkning införskaffade uppgifterna framgår att av landets hela åkerareal, omkring 3 700 000 hektar, endast 26 procent äro täckdikade. Enligt från hushållningssällskapen insamlade uppgifter äro nära 74 procent av åkerarealen täckdikad eller i behov av täckdikning. Kostnaderna för täckdikning, som före krigsutbrottet utgjorde i medeltal 400 kronor för hektar, beräknas för närvarande till 600 kronor för hektar. Då enligt de av kommittén anförda

siffrorna under åren 1938—1944 i genomsnitt årligen täckdikats 9 000 hektar, skulle alltså det svenska jordbrukets årliga kostnader under de senaste åren kunna uppskattas till omkring 5 400 000 kronor. Härvid bör hållas i minnet att stora svårigheter förelegat för täckdikningsverksamheten under de gångna krisåren på grund av att varken arbetskraft eller material stått till förfogande i erforderlig utsträckning. Såsom jämförelse må nämnas att den under åren 1933—1938 täckdikade åkerarealen beräknats till i genomsnitt 16 000 hektar per år. Det torde därför vara att förvänta att täckdikningsverksamheten kommer att avsevärt stegras under de kommande åren. Under förutsättning att all dräneringsbehövande åker vore täckdikad har kommittén vidare, därest täckdikningens varaktighet uppskattades till 60 år, beräknat det årliga täckdikningsbehovet för vidmakthållande av täckdikningens funktionsduglighet omfatta ungefär 45 000 hektar, vilket vid nuvarande kostnadsnivå skulle medföra en årlig kostnad av i runt tal 25 000 000 kronor för landets jordbruk.

De här anförda siffrorna torde klart visa att det är av största betydelse för landets jordbrukare att täckdikningsverksamheten försiggår på det mest ändamålsenliga sätt och med minsta möjliga kostnader. Avsevärda besparingar skulle givetvis kunna vinnas, för den händelse samma resultat av dikningen uppnåddes, om dikena lades mindre tätt eller till mindre djup än nu vanligen sker. Men även andra spörsmål äro av betydelse vid täckdikningens utförande. Dikets lutning spelar sålunda en icke obetydlig roll för täckdikningens varaktighet. För att täckdikningsrören icke skola igenslammas måste nämligen vattnet ha en viss minsta avrinningshastighet. Jämväl andra förhållanden rörande täckdikningens utförande torde vara i behov av undersökning.

Tidigare ha vissa försök och undersökningar beträffande nu berörda spörsmål företagits varigenom åtskilliga hållpunkter erhållits. Samtliga dessa försök och undersökningar synas emellertid icke ha varit tillräckligt omfattande för att man därav skall kunna erhålla några mera allmängiltiga svar på de föreliggande problemen.

Då förevarande spörsmål uppenbarligen äger stor ekonomisk betydelse för såväl den enskilde jordbrukaren som det allmänna, som på olika sätt ekonomiskt stöder täckdikningsverksamheten, synes det angeläget att en mera omfattande försöksverksamhet på hithörande område med det snaraste kommer till stånd för att i möjligaste mån vinna klarhet i förberörda och andra med täckdikningsverksamheten sammanhängande problem. Med hänsyn härtill och då såsom framgår av 1945 års jordbruksförsöksutrednings remissutlåtande anordnandet av en sådan försöksverksamhet icke synes komma att föregripa ett ställningstagande till de förslag utredningen avser att framlägga, vill jag föreslå att medel nu anvisas för påbörjande av en utvidgad täckdikningsförsöksverksamhet.

Vad kommittén föreslagit i fråga om försöksverksamhetens omfattning synes i huvudsak kunna godtagas. Sålunda torde under de närmaste åren böra utläggas ett antal större täckdikningsförsök — förslagsvis det av kommit-

tén angivna antalet 19 — inom de av kommittén föreslagna åkerjordsområdena. Härjämte torde på initiativ av jordbrukets forskningsråd påbörjade enklare försök böra inordnas i den statliga försöksverksamheten på hithörande område. De större försöken synas i enlighet med kommitténs förslag lämpligen böra anordnas under en längre tid för att de därvid erhållna resultatet skola bli så tillförlitliga som möjligt. Då, såsom kommittén framhållit, det icke torde vara möjligt att förlägga ifrågavarande försök till de nuvarande statliga försöksgårdarna liksom ej heller till de fasta försöksstationer, som äro knutna till jordbruksförsöksanstalten, eller till de vid lantmanna- och lantbruksskolorna förefintliga skoljordbruket, torde det bli nödvändigt att försöka finna lämpliga försöksplatser på andra egendomar. Med hänsyn till den avsevärda tid, under vilken försöken äro avsedda att anordnas, synes det nödvändigt att betryggande dispositionsrätt erhålles till försöksplatserna. I anslutning till vad kommittén anfört rörande valet av försöksplatser synes emellertid enligt mitt förmenande böra undersökas, huruvida icke något eller några större försök skulle kunna förläggas till sådana fastigheter, som under de närmaste åren avses skola bli föremål för mera omfattande täckdikning på privat initiativ, varigenom kostnaderna skulle kunna nedbringas. Likaså finner jag det lämpligt, att vid försöksverksamheten kontakt sökes med de sakkunniga för utredning rörande möjligheterna att med maskinella hjälpmedel få till stånd en utvidgad och förbättrad täckdikningsverksamhet m. m. (kommittén för maskinell täckdikning). Man synes nämligen böra undersöka möjligheterna att i försöksverksamheten använda de täckdikningsmaskiner som av sistnämnda kommitté för försöksändamål inköpts. Härigenom kunde måhända vinnas en mera allsidig erfarenhet i fråga om maskinanvändning vid täckdikning.

Vad angår organiserandet av den föreslagna försöksverksamheten torde denna åtminstone tills vidare, i avbidan på resultatet av 1945 års jordbruksförsöksutrednings arbete och de förslag, som därav må föranledas, anknytas till lantbrukshögskolans hydrotekniska institution. För försöksverksamhetens utförande torde det bli nödvändigt att viss personal ställes till institutionens förfogande. I vilken omfattning sådan personal blir erforderlig kan icke nu med säkerhet bedömas. Emellertid torde den kunna hållas inom den av kommittén angivna ramen. Ifrågavarande personal torde böra ställas under institutionsföreståndarens ledning och överinseende. Med hänsyn till önskvärdheten av att försöksverksamheten med det snaraste kommer i gång och för att densamma på ett smidigt sätt skall kunna anpassas efter de växlande arbetsuppgifterna synes lämpligt att organiserandet och ledningen av ifrågavarande försöksverksamhet uppdrages åt en särskild försöksnämnd. Jag förutsätter därvid att den blivande nämnden nära samarbetar med styrelsen för lantbrukshögskolan. Nämndens ledamöter torde böra utses av Kungl. Maj:t. Frågan huruvida ledningen av försöksverksamheten även i fortsättningen bör ankomma på försöksnämnden, torde böra göras till föremål för förnyad prövning i samband med ställningstagandet till jordbruksförsöksutredningens kommande förslag.

I anslutning till den utvidgade försöksverksamheten har kommittén förordat en intensifiering av forskningen på täckdikningens område. Såsom exempel på nya forskningsuppgifter har framhållits nödvändigheten av ett ingående studium av markförhållandena för att resultaten av försöken skola kunna riktigt bedömas. Även andra forskningsuppgifter ha angivits. För att möjliggöra den ökade verksamhet vid lantbrukshögskolans hydrotekniska institution, som skulle bli en följd härav, har kommittén föreslagit en viss utökning av institutionens personal. Enligt mitt förmenande synes det icke lämpligt att i avvaktan på resultaten av den pågående utredningen rörande den framtida utvecklingen och omfattningen av högskolorna på jordbrukets och skogsbrukets område här taga ställning till förevarande spörsmål utan torde därmed tills vidare böra anstå. Då det emellertid, såsom kommittén anfört, synes erforderligt att en viss forskning utföres parallellt med försöksverksamheten, vill jag förorda att av de medel, som enligt vad jag i det följande kommer att föreslå böra ställas till förfogande för försöksverksamheten, visst belopp enligt Kungl. Maj:ts bestämmande må disponeras för forskningsändamål.

Vad angår de av kommittén verkställda kostnadsberäkningarna för försöksverksamheten under nästa budgetår torde även dessa i stort sett kunna godtagas. Givetvis bör eftersträvas att i möjligaste mån förbilliga verksamheten. I detta hänseende synas vissa besparingar böra kunna göras i fråga om ersättning till jordägarna, å vilkas mark försöken läggas, med hänsyn till den fördel de otvivelaktigt komma att få av desamma. Kommittén har räknat med att under nästa budgetår skulle kunna utläggas 10 större försök varjämte de på initiativ av jordbrukets forskningsråd påbörjade enkla försöken avsetts skola inordnas under den statliga försöksverksamheten. Såsom i vissa remissyttranden framhållits torde det emellertid bli förenat med avsevärda svårigheter att finna lämpliga försöksplatser, som uppfylla de stränga krav som måste ställas på dessa. Det synes därför mindre sannolikt att utläggandet av nämnda antal större försök skall kunna medhinnas under budgetåret 1947/48, vilket förhållande synes kunna medföra en viss reducering av de härför beräknade kostnaderna. Å andra sidan torde, såsom jag tidigare framhållit, ett visst belopp böra avses för forskningsändamål i samband med försöksverksamhetens planering och iordningställande. Vid övervägande av medelsbehovet har jag därför stannat vid att ett belopp av sammanlagt 250 000 kronor för nästa budgetår bör ställas till förfogande för ändamålet. Ett anslag av nämnda storlek synes böra anvisas under nionde huvudtiteln å riksstaten för budgetåret 1947/48 under anslagstiteln Täckdikningsförsök m. m. Då ifrågavarande försöksverksamhet är avsedd att pågå under en följd av år torde anslaget böra givas reservationsanslags karaktär.

Därest riksdagen bifaller vad jag i det föregående förordat, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter rörande anslagets disposition i huvudsaklig anslutning till vad jag nu anfört.»

I likhet med föredragande statsrådet finner utskottet det önskvärt, att en mera omfattande försöksverksamhet på täckdikningens område kommer till stånd. En praktisk tillämpning av de erfarenheter, som skulle kunna vinnas genom en sådan försöksverksamhet, torde enligt utskottets mening komma att bidra till att kostnaderna för täckdikningsverksamheten i framtiden nedbringas. Med hänsyn härtill och då en stegrad täckdikningsverksamhet torde vara att förvänta under de närmaste åren allt efter som de av kristiden betingade svårigheterna efter hand upphöra, vill utskottet tillstyrka, att medel nu anvisas för påbörjande av en sådan försöksverksamhet. Kungl. Maj:ts förslag rörande densammans planläggning och omfattning biträdades av utskottet. Försöksverksamheten har förutsatts skola tills vidare anknytas till lantbrukshögskolans hydrotekniska institution, varjämte organiserandet och ledningen av verksamheten avsetts skola uppdragas åt en särskild, av Kungl. Maj:ts tillsatt försöksnämnd. Utskottet har intet att invända mot Kungl. Maj:ts förslag i denna del men förutsätter att verksamhetens organisation icke kommer att bindas på ett sådant sätt, att ett genomförande av de förslag, 1945 års jordbruksförsöksutredning kan föranleda, därigenom försvåras. Det för ifrågakommande verksamhet under nästa budgetår beräknade medelsbehovet, 250 000 kronor, varav visst belopp avsetts för utvidgad forskningsverksamhet på hithörande område, giver icke utskottet anledning till erinran. Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må till *Täckdikningsförsök m. m.* å riksstaten för budgetåret 1947/48 under nionde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av 250 000 kronor.

Stockholm den 17 april 1947.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar Tjällgren, Carl Edmund Eriksson, Alfred Andersson, Nils Olsson, Näslund, Hagman, Jonsson och Isaksson; samt

från andra kammaren: herrar Andersson i Löbbo, Liedberg, Gustafson i Vimmerby, Mäler, Andersson i Surahammar, Gustafson i Dädesjö, Jacobson i Vilhelmina och Svensson i Ljungskile.
